

Biosfärområde Kristianstads

Vattenrike

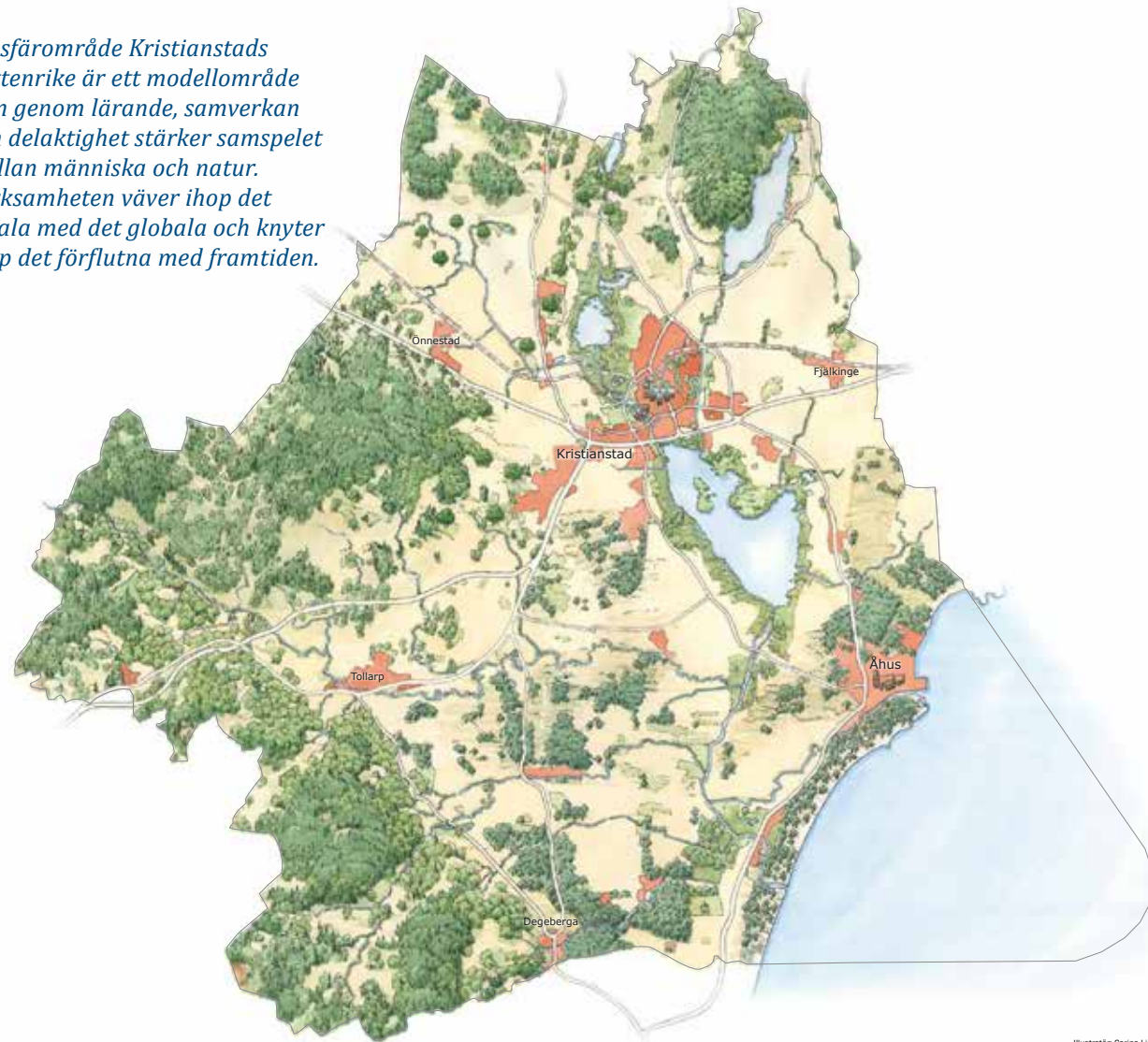
Handlingsprogram 2026-2030

Vattenriket®

Vattenriket i fokus 2026:05 |
Biosfärkontoret 2026 | ISSN 1653-9338

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är ett modellområde som genom lärande, samverkan och delaktighet stärker samspelet mellan människa och natur. Verksamheten väver ihop det lokala med det globala och knyter ihop det förflutna med framtiden.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Kristianstads Vattenrike är ett biosfärområde utnämnt av FN-organet Unesco. I hela världen finns 784 biosfärområden (2026), varav åtta i Sverige. Alla fungerar som modellområden för hållbar samhällsutveckling genom att skapa, visa och sprida goda exempel på konkreta insatser med lokal och global betydelse.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike omfattar två tredjedelar av Kristianstads kommun. Här finns nästan alla svenska naturtyper i ett landskap format av människor genom tiderna.

Den mäktiga Helge å flyter genom området. Den fångar upp vatten från bäckar på åsar och slätter och sväller ut i Araslövssjön och Hammarsjön innan den når Hanöbukten. Ån kantas av våtmarker och strandängar. Men Vattenriket är inte bara vått! Här finns både lummiga ädellövskogar och torra sandiga odlingsmarker. Uppdraget från Unesco är att bevara, utveckla och stödja landskapets värden.

Artrikt – värden och ansvar

Den omväxlande naturen ger många livsmiljöer för djur, växter och svampar. Vattenriket är ovanligt artrikt och en riktig hot spot för hotade arter. Området täcker mindre än två promille av Sveriges yta, men på denna lilla plätt finns 20 procent av landets rödlistade arter.

Vattenriket ska vara en bra livsmiljö för både natur och människor. I olika projekt hjälper Biosfärkontoret djur och växter att leva vidare, samtidigt som människor får möjlighet att ta del av naturens nyttor utan att förstöra dem.

Forskning visar att robusta ekosystem med rik biologisk mångfald är en förutsättning för att möta klimatförändringar. I Vattenriket finns en stor artrikedom och många värdefulla livsmiljöer. Vi har ett ansvar att bevara och utveckla dessa och samtidigt stärka ekosystemens funktioner, till exempel genom att hålla kvar vatten i landskapet och jämna ut flöden.

Kunskapsrikt – lärande och forskning

För att bevara och stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver vi lära mer om landskapet och naturen. En del i arbetet är att ta fram och sprida ny kunskap. Biosfärkontoret inventerar naturvärden, tar fram och sprider rapporter, samarbetar med forskare och anordnar konferenser. Naturum Vattenriket erbjuder naturvägledning, föredrag, programpunkter och skolbesök. Genom lärande och erfarenhetsutbyte stärks förutsättningarna för långsiktigt hållbara beslut.

Idérikt – lösningar och samverkan

I samarbete med andra delar av den kommunala verksamheten, länsstyrelsen, föreningar, företag och markägare tar vi fram och testar lösningar för hur landskapet kan bevaras, nyttjas och utvecklas på ett hållbart sätt. Det kan handla om att anlägga våtmarker, restaurera naturmiljöer eller återställa sandiga odlingsmarker, som är viktiga för hotade arter. Genom samverkan omsätter vi kunskap till handling, vilket stärker landskapets funktioner och ekosystemens resiliens.

Upplevelserikt – naturen som mötesplats

Genom att göra det lätt att uppleva naturen får vi fler med på tåget. Vi gör naturen tillgänglig och inspirerande genom ett tjugotal besöksplatser med utemuseer, fågeltorn och stigar. Naturum Vattenriket fungerar som mötesplats och skyltfönster, där besökare kan lära sig om biosfärområdets arbete och få vägledning ut i landskapet.

Glädjerikt – förändring genom hjärtat

Humor och glädje är ledord i arbetet. Vi tror att vägen till en attitydförändring för en hållbar samhällsutveckling går genom hjärtat via förundran, fascination och engagemang.

Vattenrikt – naturens resurser i nytt ljus

I dag ses områdets våtmarker inte längre som vattensjuka utan värdefulla vattenrika miljöer. Ett kvitto på en ny attityd till hur vi kan använda naturens resurser på ett hållbart sätt!

Biosfärkontoret präglas av hög kompetens, ett gott värdskap och engagerad personal. Med stort driv och god gemenskap är Biosfärområde Kristianstads Vattenrike ett starkt varumärke och ett internationellt gott exempel på en utveckling som är bra för både natur och människa.

Upptäckarglädje. Naturpedagog och elever utforskar naturen tillsammans.

Kunskap i praktiken. Nya våtmarker stärker gäddans livsmiljöer.

Vägen till förändring går genom hjärtat via förundran och engagemang.

Vattenriket

– ett modellområde för hållbar utveckling

2005 utsågs Kristianstads Vattenrike till ett biosfärområde av Unesco. Det är ett internationellt erkännande som innebär att området fungerar som modellområde för hållbar utveckling. Här ska bevarande av naturvärden, samhällsutveckling och lokalt engagemang gå hand i hand. Biosfärområdet är en viktig drivkraft i kommunens hållbarhetsarbete och en central del av Kristianstads identitet, attraktivitet och långsiktiga livsmiljö.

Styrning och strategisk inriktning

Handlingsprogrammet 2026–30 beskriver inriktningen för arbetet de kommande fem åren. Det bygger på Unescos *World Network of Biosphere Reserves Statutory Framework*, den globala *Hangzhoustrategin* för Unescos biosfärprogram, Agenda 2030, de nationella miljömålen och friluftsmålen, Kristianstads kommuns Vision 2030 och strategi för hållbar utveckling samt Naturvårdsverkets riktlinjer för naturum.

Ett annat viktigt underlag är Sveriges nyligen antagna strategi och handlingsprogram för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, inklusive nya etappmål om vilda pollinatörer och stadsgrönka.

Den globala ramen har förstärkts ytterligare genom FN:s Kunming–Montreal-ramverk (*Kunming–Montreal Global Biodiversity Framework*, KMGBF) och EU:s naturrestaureringsförordning (NRF). Tillsammans ger de en tydlig inriktning för hur Biosfärkontoret behöver utveckla naturvårdsarbetet, stärka ekosystemen och bidra till att hejda och vända förlusten av biologisk mångfald.

FN:s globala mål – Agenda 2030

Biosfärområden spelar en viktig roll i arbetet med de globala målen genom att vara neutrala arenor för samverkan, koppla ihop aktörer, upprätthålla välfungerande ekosystem och främja lärande för hållbar utveckling. Uppdraget är att hitta lokala lösningar på globala utmaningar. De gröna och blå värdena är basen för hållbar-

hetsarbetet. Ekologisk hållbarhet är nödvändig för att nå målen för social och ekonomisk hållbarhet.

Den nya globala strategin för biosfärprogrammet

Unescos biosfärprogram har slagit samman strategin och handlingsprogrammet för 2026–2035 i form av *Hangzhou Strategic Action Plan*. Dess tre övergripande mål är att bidra till att uppnå internationella miljöavtal som Kunming–Montreal-ramverket, Parisavtalet och Agenda 2030, vidareutveckla biosfärprogrammet och dess världs-nätverk av biosfärområden samt utveckla forskning och dela kunskap och lärdomar från världs-nätverket för att underlätta ett liv i harmoni med naturen.

Några viktiga satsningar för Sveriges biosfärområden är att bevara naturliga habitat, främja restaureringsåtgärder, stärka samarbetet med andra biosfärområden, engagera unga samt skapa goda förutsättningar för lärande och forskning. Andra centrala områden är medborgarforskning, strategisk kommunikation samt bekämpning av invasiva arter.

”Individer och samhällen samarbetar på ett ansvarsfullt sätt för att skapa friska, fredliga och välmående samhällen som lever i harmoni med naturen, med betoning på rättvisa inom och mellan generationer samt social och ekologisk solidaritet.”

Ur visionen för Unescos biosfärprogram

Verktyg i kommunens Vision 2030

I kommunens Vision 2030 betonas att Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är en motor för ekologisk utveckling i Kristianstad, i samverkan med bland annat högskolan. I strategin för hållbar utveckling konstateras att Kristianstads kommun har ett särskilt åtagande genom det Unesco-utsedda biosfärområdet Kristianstads Vattenrike, vars syfte är att vara ett modellområde för hållbar samhällsutveckling.

Bevara, utveckla och stödja

Biosfärområden är områden som tar fram och visar goda exempel på hur nyttjande och bevarande av naturen kan gå hand i hand. De är pilotområden där nya metoder och ny kunskap testas för att nå en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Genom dialog, forskning och samverkan blir biosfärområdena modeller för hur vi kan leva i balans med naturen.

Arbetet i biosfärområdena utgår ifrån tre grundpelar fastlagda i Unesco's World Network of Biosphere Reserves Statutory Framework:

Bevara: Bidra till att bevara landskap, ekosystem, arter och genetisk variation.

Utveckla: Främja ekonomisk utveckling och en samhällsutveckling som är ekologiskt och socialt hållbar.

Stödja: Underlätta demonstrationsprojekt, forskning och kunskapsutveckling.

Naturum – mötesplats och skyltfönster

Naturum Vattenriket är en viktig mötesplats och fungerar som skyltfönster för biosfärområdets arbete. Här synliggörs landskapets värden och härifrån leds besökare vidare ut till Vattenrikets drygt 20 besöksplatser. Naturum har också en växande roll för naturpedagogik, medborgarforskning och kommunikation kring fungerande ekosystem och biologisk mångfald.

Bra för natur och människa

Vattenrikets arbete utgår från mottot ”Bra för natur och människa”. Som ett av världens 784 biosfärområden visar vi hur konkreta lokala insatser kan bidra till lösningar på globala utmaningar. Centralt är att utveckla, testa och sprida goda exempel tillsammans med markägare, föreningar, företag, myndigheter och forskare. Genom bred samverkan och lokal förankring skapas kunskap, innovationskraft och gemensamma arbetssätt som stärker både naturvärden och samhällsutveckling.

Inspirerande goda exempel

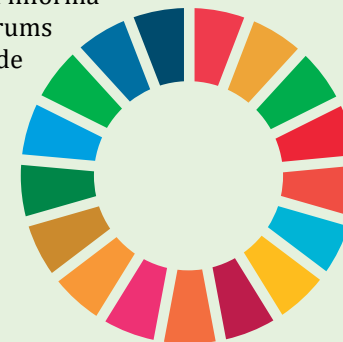
Alla biosfärområden ska ha ett biosfärkontor som omsätter Unescos koncept lokalt. Biosfärkontorets arbete leds av en koordinator, som också är chef för enheten Biosfär och naturum. På Vattenrikets biosfärkontor arbetar vi i dialog och samverkan med markägare, myndigheter och organisationer. Som stöd för verksamheten finns en samrådsgrupp med representanter från olika intressen i området. Vi arbetar med ett landskapsperspektiv utifrån temalandskap och värde-trakter, i projekt som fungerar som inspirerande goda exempel.

Dialog och samverkan

Arbetet bygger på bred lokal förankring och ett gott samarbete med föreningar, förvaltningar, myndigheter, skolor, företagare och markägare på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Kristianstads kommun och Länsstyrelsen Skåne har också undertecknat en avsiktsförklaring där båda parter gemensamt tydliggör sin avsikt om ett fortsatt nära samarbete kring Biosfärområde Kristianstads Vattenrike.

På väg mot en hållbar attityd

Det övergripande långsiktiga målet för Vattenrikets verksamhet är en attitydförändring mot ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Arbetet bedrivs genom olika teman som genomsyrar verksamheten i allt från konkreta åtgärder och informationsinsatser till naturums program. De kommande fem åren inleds med ett fortsatt fokus på temat *Naturens smarta lösningar* för att sedan gå över till tema *Biologisk mångfald*.

GLOBALA MÅLEN

för hållbar utveckling

Foto: Patrik Olofsson/N

Fyra fokusområden

Verksamheten i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är koncentrerad till fyra fokusområden som också utgör handlingsprogrammets kapitel:

Robusta ekosystem och rik biologisk mångfald s. 7–13

- Internationella överenskommelser lägger grunden
- Bete och slåtter ger större artrikedom
- Tradition och ny kunskap i sandiga marker
- Vi utvecklar tätortsnära natur
- Långsiktigt hållbara trädmiljöer
- Vattendrag och sjöar får nytt liv
- Åtgärder för livet i Östersjön

Visa vägen ut, lärande och engagemang s. 14–19

- Naturum – mötesplats och skyltfönster
- Naturpedagogik för alla åldrar
- Vi visar vägen ut i Vattenriket
- God kommunikation driver hållbar utveckling
- Forskning främjar hållbara lösningar
- Engagemang från lokalt till globalt

Näringsliv för natur och människa s. 20–23

- Lantbruk i ett livskraftigt odlingslandskap
- Lärande nätverk med företag
- Samverkan ger hållbar destinationsutveckling

Samhällsutveckling, resiliens och klimat s. 24–27

- Naturbaserade lösningar för ökad resiliens
- Vi värnar blågröna värden i stadsutvecklingen
- Klimatnytta genom lokala insatser

Robusta ekosystem och rik biologisk mångfald

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike har en rik och varierad natur som under lång tid präglats av människans bruk. Området hyser en unik biologisk mångfald och rymmer i princip alla svenska landskap utom fjäll. Den mäktiga Helge å rinner som en blå pulsåder genom biosfärområdet från Torsebro i norr till Hanöbukten i sydost. De olika livsmiljöerna ger förutsättningar för många ovanliga växter, djur, fiskar och svampar.

För att bevara och utveckla både arter och livsmiljöer och stärka möjligheter till rekreation fortsätter vi att sträva efter att basera såväl skötsel som naturvårdsgärder på kunskap från forskning, inventeringar och uppföljningar.

Dialog och samverkan med andra aktörer, innovation samt landskapsperspektiv är centrala i att bevara och utveckla naturvärden och biologisk mångfald. Tillsammans ger FN:s Kunming–Montreal-ramverk och EU:s nya naturrestaureringsförordning en gemensam inriktning som kommer att påverka och utveckla naturvårdsarbetet i Vattenriket.

Internationella överenskommelser lägger grunden

Den biologiska mångfalden minskar globalt och även i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Som ett svar på detta antogs 2022 FN:s Kunming-Montreal-ramverk (*Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*, KMGBF). Ramverket anger en global inriktning för att vända förlusten av biologisk mångfald och nå visionen om ett samhälle i harmoni med naturen till år 2050.

Parallellt har EU antagit en ny naturrestaureringsförordning (NRF), som innebär bindande och tidsatta krav på medlemsstaterna att restaurera ekosystem och livsmiljöer på land och i vatten.

Gemensam inriktning för Vattenriket

Tillsammans ger KMGBF och NRF en gemensam inriktning för naturvårdsarbetet i biosfärområdet. Under perioden 2026–2030 strävar vi mot att biosfärområdet används som en testbädd där internationella och europeiska mål omsätts i praktiskt, lokalt naturvårdsarbete.

Arbetet ska bidra till ökad kunskap, samverkan och gemensamma arbetssätt samt bidra till att stärka den biologiska mångfalden i området.

Som ett led i att stärka det långsiktiga arbetet verkar Biosfärkontoret för att initiera en kommunal strategi för biologisk mångfald. Strategin kan bidra till att koppla

samman internationella åtaganden, nationella mål och lokala prioriteringar.

Fokus på invasiva arter

Ett prioriterat område är att utveckla innovativa metoder för hantering av invasiva främmande arter. Fokus ska vara arter som lokalt bedöms utgöra ett betydande hot mot biologisk mångfald, exempelvis kanadensiskt gullris.

Vattenriket ska fungera som testbädd för tidig upptäckt, samordnade insatser och nya former för samarbete, i nära samverkan med andra aktörer inom kommunen.

Värdefulla livsmiljöer

Arbetet med att bevara, restaurera och utveckla Vattenrikets värdefulla livsmiljöer och arter fortsätter. Biosfärkontoret kommer att beakta naturrestaureringsförordningen och delta i nationella och internationella projekt, till exempel inom EU:s LIFE-program.

KMGBF lyfter fram betydelsen av så kallade *Other Effective Area-Based Conservation Measures* (OECM), det vill säga områden som inte är formellt skyddade, men som genom brukande och förvaltning långsiktigt bevarar biologisk mångfald. Under perioden 2026–2030 undersöker Biosfärkontoret om det är aktuellt att utveckla Vattenriket som ett OECM-område.

Bete och slåtter ger större artrikedom

Betesmarker och slåtterängar är några av Sveriges mest artrika naturmiljöer och en viktig del av vårt kulturarv. Genom bete och slåtter hålls landskapet öppet, vilket gynnar arter som är beroende av hävdade och blomrika miljöer. Under 1900-talet minskade dessa marker kraftigt. När hävden upphör växer markerna snabbt igen med stor påverkan på växter, insekter och fåglar.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike rymmer landets största sammanhängande område med hävdade inlandsstrandängar. Biosfärkontoret har ett nära samarbete med Länsstyrelsen Skåne samt lokala djurhållare och markägare för att restaurera och utveckla områdets strandängar. En central del i arbetet är att stärka förutsättningarna för vadarfåglar. Vi återskapar häckningsmiljöer med god tillgång till mat och gör åtgärder för att minska trycket från predatorer under häckningsperioden.

Arbetet omfattar även andra typer av hävdade gräsmarker, som öppna och träd bärande betesmarker samt rikkärr. Genom adaptiv skötsel, riktad röjning, gräsbränning och veteranisering, gynnas arter som trivs i dessa miljöer. Nya arbetssätt och maskinlösningar testas löpande för att utveckla mer effektiva metoder för skötsel och restaurering.

Dialog och samverkan. Tillsammans bevarar vi öppna och artrika landskap.

Vi provar att så in höskallra från slåtterängar för att främja blomrika gräsmarker i naturreservatet Ekenabben och Kvarnäs och fortsätter med inventeringar i området för att stärka kunskapsunderlag för uppföljning och skötsel.

Med dessa insatser utvecklar biosfärområdet sin roll som en testbädd för arbetet med EU:s naturrestaureringsförordning, där bevarandet och utvecklingen av hävdade gräsmarker är av särskild betydelse.

Kunming-Montreal
GLOBAL BIODIVERSITY FRAMEWORK

Tradition och ny kunskap i sandiga marker

De sandiga markerna i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är mycket artrika och har stor betydelse ur ett nationellt perspektiv. Här finns en lång tradition av hävd och markanvändning som skapat unika livsmiljöer för många specialiserade växter och insekter. Biosfärkontoret arbetar för att bevara och utveckla dessa sandmarker genom skötsel som gynnar både den biologiska mångfalden och möjligheterna till friluftsliv.

Åtgärder i sandiga miljöer bygger ofta på traditionella brukningssätt som plöjning, vandrande åkerbruk och odling av äldre grödor, vilket skapar blottad sand och bevarar kulturhistoriska värden. På så sätt får vi gröna korridorer som knyter samman värdekärnor inom sandiga värdestrakter.

Utöver löpande skötsel och restaurering görs riktade insatser mot expansiva arter, som hotar sandmiljöernas

biologiska värden. I Degeberga bekämpar vi både igenväxning och förekomsten av expansiva arter.

Under perioden 2026–2030 satsar vi ännu mer på uppföljning och utvärdering av åtgärder. Det kan handla om att hitta signalarter och utveckla program och metoder för att följa sandmarkernas ekologiska utveckling. Inventeringar och kunskapsinhämtning är viktiga underlag för framtida skötsel.

Samverkan är en central del i arbetet. Biosfärkontoret fortsätter att utveckla samarbeten med föreningar, markägare, myndigheter och andra aktörer. Ett exempel är Åsumsfältet där större evenemang som Jamboree genomförs. Ett annat är MC-förare som bidrar till naturvård med sina fordon. Biosfärkontoret deltar även i projekt som sandbäddar med Hushållningssällskapet.

Vi utvecklar tätortsnära natur

Arbetet med att stärka, utveckla och knyta samman naturmiljöer i och nära tätorter fortsätter. Fokus ligger på ekologisk funktion, tillgänglighet och långsiktig förvaltning. Syftet är att främja biologisk mångfald, friluftsliv och vardagsnära naturupplevelser samt naturpedagogisk verksamhet. Arbetet sker i samarbete med skolor och föreningsliv.

Löpande skötsel, utvecklingsinsatser och uppföljningar görs i tätortsnära miljöer, som Piggastan. Biosfärkontoret fortsätter arbetet med artrika vägkanter längs gång- och cykelvägar samt utveckling av gröna stråk, som vid infarterna till Åhus. Dessa miljöer är en viktig del av den gröna infrastrukturen och binder samman tätorter med natur- och kulturlandskap.

Biosfärkontoret verkar för att utveckla och vid behov utöka skydd och förvaltning av tätortsnära naturområden, bland annat genom naturreservat. Även på mark som omfattas av naturvårdsfonden, exempelvis i Färlöv och Mansdala, arbetar vi aktivt med att förena långsiktig naturvård med ökad tillgänglighet.

Samverkan och målmedveten skötsel av vägkanter och grönområden gynnar biologisk mångfald.

Under perioden 2026–2030 fortsätter vi att arbeta utifrån goda exempel och testar nya metoder. Vi sprider kunskap, engagerar volontärer i arbetet med expansiva arter och stöttar kommunen i arbetet med att bekämpa invasiva arter. Vi arbetar även för att stärka blågröna miljöer kopplade till stadens vatten och kanaler, med fokus på vattenkvalitet, trädmiljöer och rekreativa värden.

Långsiktigt hållbara trädmiljöer

Trädmiljöer i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike omfattar allt från vidsträckta skogar till det enskilda träd. Dessa miljöer är viktiga för den biologiska mångfalden, landskapsbilden och människors upplevelse av naturen.

Biosfärkontoret fortsätter att skapa och utveckla trädmiljöer med fokus på långsiktighet i både skyddad och oskyddad natur samt stadsnära områden. Arbetet kopplas till strategier som EU:s naturrestaureringsförordning (NRF), där urbana trädmiljöer och trädkröntäckning lyfts som viktiga ekologiska värden. Studier visar att träd i stadsmiljöer dessutom ger bättre luftkvalitet och sänker marktemperaturen.

Arbetet sker genom löpande skötsel och riktade åtgärder, som faunadepåer, veteranisering, naturvårdsbränning, skogsbete, gallring, samt nyplantering. Vi fortsätter också satsningen på så kallade evighetsträd, träd som får stå kvar tills de faller ihop av sig själva och ger livsmiljöer åt många arter. Målet är robusta, varierande livsmiljöer för arter knutna till gamla och döda träd samt värdefulla träslag som ek. Inventeringar och uppföljningar, som på Näsby fält, ger underlag för fortsatt skötsel och utveckling.

Under perioden 2026–2030 undersöker Biosfärkontoret möjligheten att engagera privata markägare och skogsnäringslivet för att främja ett mer hållbart skogsbruk.

Evighetsträd och varierade skogsmiljöer skapar livsmiljöer för många arter.

Genom uppsökande verksamhet och träffar med skogsägare vill vi lyfta frågor om vatten i landskapet, biologisk mångfald och klimatanpassning samt bibehållen kontinuitet i skogen med hyggesfria metoder.

Biosfärkontoret driver och deltar i projekt kring värdefulla träd i samverkan med markägare, golfbanor och andra aktörer. Ambitionen är att stärka och skapa långsiktigt hållbara trädmiljöer i hela biosfärområdet.

Vattendrag och sjöar får nytt liv

De nedre delarna av Helgeåns avrinningsområde som utgör Biosfärområde Kristianstads Vattenrike har de senaste seklerna genomgått stora förändringar. I anslutning till sjöarna finns stora översvämningssmarker kvar, men landskapet som helhet har dränerats och omfattas nu till stor del av ett produktivt jordbrukslandskap och stora urbana ytor.

Klimatförändringarna leder till risk för såväl översvämning som torka. Därför är det viktigt med åtgärder som våtmarker för att bromsa vattnet i landskapet. Att fördröja vattnet högt upp i avrinningsområdet är viktigt för de höga biologiska värdena i vattendragen som rinner ut i Helge å. Att bromsa vattnet kan också bidra till att mer grundvatten bildas.

Helhetsgrepp på vatten i landskapet

Biosfärkontoret arbetar utifrån ett landskapsperspektiv med vattnet i hela landskapet. Arbetet sker i värdefulla skyddade områden såväl som i tätorter eller mitt i det intensiva jordbrukslandskapet. Helgeåns vattenråd anställer under perioden 1,5 tjänster i hela Helgeåns avrinningsområde. Biosfärkontoret har det administrativa ansvaret för arbetet, som fokuserar på att minska utsläppen av näringsämnen till Östersjön.

Biosfärkontoret fortsätter att anlägga våtmarker med flera funktioner i samma anläggning, ofta i samspel med jord- och skogsbruk. Stort fokus ligger på vattenhushållning, biologisk mångfald och bevattning.

Åtgärder ger vattendragen nytt liv

I våra vattendrag gynnar vi biologisk mångfald genom att skapa livsmiljöer för vattenlevande organismer. I samarbete med Nedre Helgeåns Fiskevårdsområdesförening görs åtgärder för fisk som risvasar och klippning av vassgator. I vattendrag som är viktiga för öringens reproduktion förbättrar vi lekplatser samt tillför död ved.

För att stärka den viktiga rovfisken gäddans reproduktion anlägger vi våtmarker speciellt för detta ändamål. Dessa följer vi upp och utvärderar löpande. Vi fortsätter även att

optimera stora naturliga översvämningssytor för biologisk mångfald.

Nya verktyg för att förstå livet under ytan

Med Biosfärkontorets nya fiskkamera kan vi enkelt visa fiskar och andra vattenlevande organismer från biosfärområdet. Med tekniken eDNA hämtar vi kunskap kring våra vattendrag och vilka arter som förekommer där. Under perioden använder vi dessutom tekniken för pedagogiska ändamål.

Vi fortsätter att följa utvecklingen för livsmiljöer och arter som mal och gädda, hämta in ny kunskap och utvärdera våra åtgärder genom samarbeten med forskare, provfisken och andra slags inventeringar. Biosfärkontoret följer och stöttar utvecklingen av Nosabyvikens våtmarksområde i samarbete med Högskolan Kristianstad samt tekniska förvaltningen. Vi arbetar även för att få tillbaka säven till Hammarsjön och att öka kunskapen om den i samarbete med forskare.

Flera funktioner i en våtmark. Den bortre delen är optimerad för biologisk mångfald och delen närmast kameran för bevattning.

I gäddvåtmarken hålls vattnet kvar så länge att fiskynglen blir tillräckligt stora för att klara sig i Helge å och sjöarna.

eDNA är ett effektivt sätt att undersöka biologisk mångfald. DNA-spår i vattnet berättar vilka organismer som finns där.

Åtgärder för livet i Östersjön

Östersjön är världens största innanhav och har under lång tid belastats av övergödning och överfiske. Det har lett till syrebrist, förstörda livsmiljöer och att naturliga lek- och uppväxtområden för rovfiskar försvunnit.

Hur vi behandlar ekosystemen på land påverkar tillståndet i havet. Biosfärkontoret arbetar sedan många år med att återskapa våtmarker och restaurera vattendrag, vilket förbättrar både sötvatten- och havsmiljöer. Parallellt ökar vi kunskap och engagemang hos allmänheten.

Arbetet för att göra Östersjön mer livskraftig sker i samverkan på flera nivåer, med ideella föreningar och dykare med lokal kunskap. Regionalt deltar vi i Kommunnätverk Hanöbukten och internationellt samarbetar vi med John Nurminens Stiftelse och nätverket Biosphere for Baltic. Dessa samarbeten fortsätter samtidigt som vi utvecklar nya projekt.

Under de kommande fem åren fortsätter arbetet med att återskapa livsmiljöer i havet. Det blir plantering och uppföljning av ålgräs utanför Åhus, med målet att öka arealen i Hanöbukten. Arbetet omfattar även blästång, som liksom ålgräs bildar viktiga livsmiljöer och uppväxtområden för fisk.

Inom Interregprojektet *Supported by Nature* samarbetar biosfärområden runt Östersjön. I Vattenriket anlägger vi ett stenrev utanför Åhus och sätter upp strukturplattor i Åhus hamn. Vi förbättrar också lekplatser för öringar som vandrar upp i Mjöån. Projektet ska resultera i lärplatser som visar hur naturbaserade lösningar kan bidra till ökad biologisk mångfald.

Visa vägen ut, lärande och engagemang

Naturum är den naturliga mötesplatsen och skyltfönstret för verksamheten. Här sprider vi kunskap om biosfärområdet och visar vägen ut. Ute i landskapet lockar drygt 20 besöksplatser med information, spångade leder och fågeltorn. Biosfärlärandets långsiktiga mål är en attitydförändring mot en hållbar samhällsutveckling i linje med de globala målen Agenda 2030. Här spelar strategisk kommunikation en nyckelroll.

Internationellt samarbete, forskning samt ungas delaktighet är några nyckelområden i den nya globala strategin för Unescos biosfärprogram, liksom i Biosfärkontorets arbete. Medborgarforskning är ett sätt att knyta samman alla dessa aspekter.

Dessutom fortsätter vi att samarbeta med andra biosfärområden runt Östersjön och i resten av Europa i olika nätverk. Fördjupad samverkan med forskare och studenter vid fler lärosäten blir en prioritet under de kommande åren, för att ta fram och förmedla relevant kunskap. Vi utvecklar arbetet med naturpedagogik och unga blir en viktig målgrupp när vi stärker det lokala engagemanget.

Naturum – mötesplats och skyltfönster

Naturum Vattenriket är biosfärområdets besökscenter med utställning, hörsal och restaurang mitt i de stadsnära våtmarkerna, mitt i Vattenriket, mitt i Kristianstad. Uppdraget är att visa vägen ut i Vattenriket, berätta om biosfärlärandet samt stärka naturkontakten och människors tilltro till naturens roll i en hållbar framtid.

Verksamheten bidrar till attraktivitet och livskvalitet i Kristianstads kommun. Som besöksmål är naturum en viktig del i Kristianstads profil och en tillgång vid större evenemang. Naturum vänder sig till en bred målgrupp och inträdet är gratis. Det bemannas av naturvägledare med hög kompetens som visar vägen ut i Vattenriket och berättar om biosfärområdet och biosfärprojekten. En viktig del är den pedagogiska verksamheten som bidrar till livslångt lärande om natur och hållbarhet.

Tillgängligt, välkomnande och inspirerande

Kristianstads kommun har ett rättighetsavtal med Naturvårdsverket, som äger varumärket naturum. Därmed har kommunen åtagit sig att driva verksamheten utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer med kriterier för verksamhetens omfattning och utställningens kvalitet. Arbetet att utveckla verksamheten med värdeorden tillgängligt, välkomnande och inspirerande fortsätter.

Brett program med många vägar till naturintresse

Ett av de viktigaste uppdragen för naturum Vattenriket är att skapa intresse och engagemang för Vattenrikets natur, rekreation och projekt. Vägen dit går genom positiva naturkontakter och förstahandsupplevelser. För att möta många olika intressen är utbudet av aktiviteter brett – vandringar, föreläsningar, experiment, qigong, skogsbad, historia, konst och musik. Inom olika teman utvecklas naturvägledning, pedagogiskt arbete, utställning och programutbud. Varje år erbjuds runt 500 programaktiviteter i egen regi eller tillsammans med föreningar. Temat biologisk mångfald kommer att genomsyra naturums program de närmaste åren.

Generösa öppettider och stort utbud

Naturum fortsätter med generösa öppettider och gratis entré. Förutom alla programaktiviteter finns det ett bokningsbart utbud av guidningar och föreläsningar för grupper. Hörsalen hyrs ut som möteslokal, det finns en butik med naturrelaterat utbud och på andra våningen serverar Bistro Årum mat och fika. I naturums närområde utvecklas den obemannade naturvägledningen med tipsrundor och skattjakt.

Utställning i förändring

Varje år sker förbättringar i utställningen för att hålla den levande, intressant och i gott skick. Åren 2025–2027 görs en större utställningsförnyelse. Optyx får en ny film med

Naturum läge mitt i de stadsnära våtmarkerna är en stor framgångsfaktor.

Utställningen ger möjlighet till roliga upplevelser och ny kunskap.

historisk handling och den utvändiga scenografin förnyas. Akvariet, modulerna om det artrika Vattenriket, biosfärlärandet och om besöksplatser och aktiviteter i biosfärområdet utvecklas. Utställningen kompletteras med geologisk och historisk information.

Samarbeten i flera nätverk

Naturum Vattenriket fortsätter att samarbeta med många aktörer och i flera nätverk. Lokala föreningar med friluftaktiviteter i biosfärområdet ingår i naturums programråd. Tillsammans med Centrum för naturvägledning och andra naturum i Sverige fortsätter samarbeten kring fenologi och klimatkommunikation. Ett nytt område som tar sin start 2026 handlar om biologisk mångfald genom det så kallade *Naturlyftet*. Högskolan Kristianstad, grundskolorna i kommunen, barnkulturnätverket och andra förvaltningsområden inom Kristianstads kommun är några exempel på samarbeten som fortsätter.

Naturpedagogik för alla åldrar

Ett viktigt fokus för naturum Vattenriket är att möta elever och pedagoger, från förskola till högskola. Naturums pedagog har hittills arbetat med 1200 skolgrupper och över 26 000 elever. Varje år blir 20 barn i åldern 10–13 Vattenrikespridare genom Biosfärlägre.

Den pedagogiska verksamheten bidrar till att levandegöra mål från läro- och kursplaner med Vattenriket som klassrum. Vårt arbete inspirerar elever att utveckla ett hållbart synsätt, stärka sin handlingskompetens och göra medvetna val kring utbildning och framtida arbete.

Under 2026–2030 fortsätter naturpedagogen att årligen möta runt 70 elevgrupper med lärare. Vi har ett särskilt fokus på att skapa naturkontakt för naturovana i socialt utsatta områden genom projektet *NaturligtVis* som är en del av Stadsutveckling Näsby. Andra prioriterade satsningar är att fortsätta möta gymnasieskolor i samarbete med Vattenrikets ekologer, finnas som resurs för lärarutbildningen vid Högskolan Kristianstad samt att fortsätta erbjuda SFI möjligheter till samarbete.

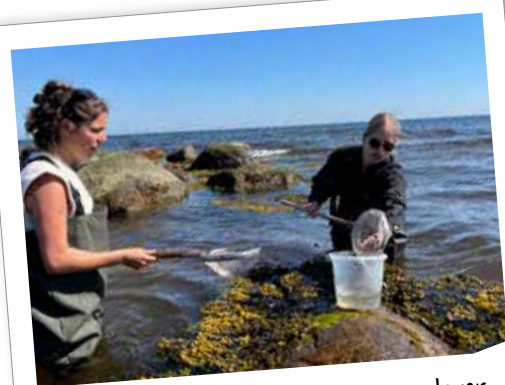
Under den kommande femårsperioden ser vi flera utvecklingsområden. Vi vill ta fram pedagogiska koncept för naturbaserade lösningar vid biosfärområdets projektplatser, exempelvis blåstångs- och vattendragsrestaurering.

Vi planerar utveckla idéer för hur skolor kan arbeta med biologisk mångfald och invasiva arter med hjälp av ny teknik, såsom eDNA. Arbetet med medborgarforskning fortsätter att utvecklas, bland annat genom *Algforskar-sommar* och fenologiska studier, gärna i samarbete med skolor i andra europeiska biosfärområden.

Därutöver planerar vi att digitalisera och tillgängliggöra lärarhandledningar till biosfärklassrummen samt samarbeta med forskare kring lärande och engagemang kopplat till det biosfäriska konceptet.

I projektet *NaturligtVis* på Näsby upptäcker barn Vattenrikets natur, som tranor vid Pulken

Projektet *Algforskar-sommar* ger elever praktisk erfarenhet av medborgarforskning.

Vi visar vägen ut i Vattenriket

Att göra det enkelt för människor att uppleva Vattenrikets varierade och artrika natur är en central del av biosfärbetet. Genom att visa vägen ut väcker vi nyfikenhet, stärker viljan att bevara naturen och bidrar till en attitydförändring för en hållbar samhällsutveckling.

Besöksplatser – för upplevelser och lärande
Vattenrikets besöksplatser gör området tillgängligt och sprider kunskap om områdets natur- och kulturhistoria. I dag har vi drygt 20 besöksplatser plus naturum som är startpunkter för upptäcktsfärder i Vattenriket.

Vid besöksplatserna möts besökaren av informations-skyltar, fågeltorn, spänger och fikaplatser. Sju besöksplatser lyfts fram som utemuseer med utställningar, taktila inslag och ljudguider. På flera platser har vi satsat extra på tillgänglighet för personer med funktionsvariationer, i nära samarbete med kommunens tekniska förvaltning som sköter infrastrukturen.

Projektplatser och samarbeten
Utöver besöksplatserna arbetar vi med projektplatser som lyfter fram Biosfärkontorets naturvårdsinsatser. Inom Interregprojektet *Supported by Nature* anlägger vi tre lärplatser där skolor, föreningar och offentliga aktörer kan få kunskap och inspiration om naturbaserade lösningar ute i landskapet.

Biosfärkontoret fortsätter att utveckla möjligheterna att vandra, paddla, cykla, fiska och skåda fågel i samverkan

med tekniska förvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen och kommunikations- och näringslivsenheten. Vi utvecklar även vårt samarbete med Sportfiskarna och andra naturföreningar och Vattenrikets vänner.

Så utvecklar vi besöksplatserna
Framöver fortsätter arbetet med besöksplatserna som satelliter ute i landskapet, dit besökare kan komma för att njuta av naturen och lära mer om områdets natur och kulturvärden. Vi ser ett växande intresse för naturen som en källa till rekreation och återhämtning.

De närmaste åren utvecklas besöksplatserna med ny information och nya investeringar i infrastruktur. Bland annat renoveras Utemuseum Kanalhuset och spången på Ekenabben byts ut. Nya utställningar planeras vid Ekenabben och Norra Lingenäset. En ny besöksplats etableras vid Klackabacken. Åbjär och nya våtmarksområdet Nosabyviken är kandidater för framtida etableringar.

Lätt att hitta ut i Vattenriket
Naturum Vattenriket är den naturliga startpunkten för att upptäcka biosfärområdet. Information om besöksplatserna finns också på Vattenrikets webbplats och i Utflyktsguiden. Platserna är även sökbara via Google Maps. Dessutom har vi tagit fram en serie kartor som visar var besökare kan vandra, paddla, cykla och fiska i Vattenriket. Informationen finns också tillgänglig via kartappen Naturkartan.

Kommunikation som driver hållbar utveckling

Unescos uppdrag till biosfärområden är att sprida goda exempel på hållbar utveckling. Den nya globala strategin för biosfärområden betonar öppen, inkluderande och innovativ kommunikation som stödjer lärande, kunskapsutbyte och samarbete mellan biosfärområden. Arbetet ska kombinera digitala och fysiska kanaler och nå målgrupper lokalt, nationellt och internationellt.

Biosfärkontoret arbetar strategiskt, systematiskt och målgruppsanpassat för att informera, inspirera och involvera människor i hållbar utveckling. Kommunikationen sprider goda exempel, ökar kunskapen om områdets natur- och kulturvärden och inspirerar till besök på naturum Vattenriket och områdets besöksplatser.

Kommunikationen omfattar en bred palett av kanaler som rapporter, guideböcker, informationsskyltar, sociala medier och nyhetsbrev. En egen webbplats är en viktig

kunskapsbank. Pressmeddelanden och pressträffar når traditionella medier och guidningar, studiebesök, möten och pedagogiska aktiviteter spelar en viktig roll i den direkta dialogen.

Under perioden 2026–2030 fokuserar arbetet på att lyfta aktuella biosfärprojekt och gemensamma teman, tydliggöra sambanden mellan biologisk mångfald, ekosystem och klimatanpassning, nå och engagera unga genom anpassade budskap, kanaler och mötesplatser, öka synligheten vid kommunala arrangemang och utveckla metoder för att involvera allmänheten och de som berörs tidigt i projekt.

Det internationella samarbetet inom Unescos biosfärprogram ökar, vilket ställer krav på kommunikation i fler kanaler och på engelska. Biosfärkontoret följer även utvecklingen av AI-baserade verktyg som kan effektivisera projektledning, utbildning och kommunikation.

Forskning främjar hållbara lösningar

Flera av målen i Unescos nya globala strategi för biosfärområden handlar om att främja forskning kring hållbarhet och biologisk mångfald. Högskolan Kristianstad spelar en viktig roll som forskningsnod i Vattenriket.

Forskningsmiljön Sustainable Multifunctional Landscapes (SMULA) har regelbundna kontakter, möten och workshoppar med Biosfärkontoret. Tillsammans arrangerar vi den årliga konferensen Biosfär på naturum. Här presenteras aktuella forskningsrön med koppling till området.

Några viktiga forskningssamarbeten under de kommande fem åren handlar om gäss och svanar, våtmarker, ekosystemtjänster, lokalt bevarandearbete, biologisk mångfald i hållbara matsystem samt naturbaserade lösningar.

Utöver dessa projekt stärker vi vår samverkan med exempelvis Stockholm Resilience Centre, Lunds universitet,

Sveriges lantbruksuniversitet, Stockholms universitet, Halmstads högskola och Universitetet i Bergen. Biosfärkontoret söker också nya samarbeten med lärosäten och forskare i Sverige och resten av världen.

Biosfärkontoret inleder kontakter med fler kurser och nya lärosäten kring examensarbeten och andra studentprojekt. Vi fortsätter att samarbeta om uppföljning och övervakning av biosfärområdets natur- och kulturvärden. Genom medborgarforskning involverar vi allmänheten i datainsamling.

Ny kunskap integreras i Biosfärkontorets arbete och sprids vidare för att skapa engagemang och underlag för hållbara beslut. Några kanaler är vår webbplats och sociala medier, skriftserien *Vattenriket i fokus*, konferenser, möten, guidningar och föredrag.

Engagemang från lokalt till globalt

Biosfärkontoret arbetar långsiktigt för att stärka kunskap, delaktighet och engagemang för en hållbar samhällsutveckling. Genom information, samverkan och medborgarforskning tas lokal och traditionell kunskap till vara samtidigt som nya grupper involveras.

Tillsammans för ett rikare Vattenrike

Biosfärambassadörerna är en central del i arbetet. Efter utbildningen kan de sprida kunskap om Vattenriket och delta i praktisk naturvård. Tillsammans med föreningar engageras ideella tranvårdar vid Pulken. Arbetet med Biosfärhjältar, i samarbete med lokala scoutkårer, utvecklas och fler barn och unga får lära om biosfärområdet. Under 2026–2030 satsar vi på fler sätt för volontärer att bidra i konkreta naturvårdsinsatser, inspirerat av andra biosfärområden.

Lokalt engagemang

Samrådsgruppen, med över 20 representerade aktörer, fungerar som rådgivande organ och en plattform för att förankra arbetet. Naturums programråd engagerar det lokala föreningslivet. Vattenrikets vänner spelar en stor roll för att uppmuntra lokalt engagemang. Tack vare vänföreningen kan Lillö borg hållas öppen för besökare på helgerna under sommaren.

De kommande fem åren undersöker vi också hur kunskapen om Vattenriket kan stärkas inom kommunen exempelvis genom utbildningar för anställda och politiker.

Tranvårdar hjälper tusentals besökare att få en fin upplevelse vid Utemuseum Pulken.

Unga och internationella nätverk

Unga vuxna är en prioriterad målgrupp i Unescos globala strategi. Med utgångspunkt i projektet *Biosphere for Baltic – Future Generations* och andra nätverk arbetar vi för att stärka ungas engagemang för biosfärbete lokalt, nationellt och internationellt.

Biosfärkontoret deltar aktivt i internationella biosfärnätverk som Biosphere for Baltic, NordMAB och EuroMAB. Dessutom i projekt som *Watsups* och *Land4Climate*. Vi fortsätter att utveckla internationella samarbeten och står värd för NordMAB 2027.

Näringsliv för natur och människa

I Biosfärområde Kristianstads Vattenrike arbetar vi för en hållbar utveckling ur ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv. Utgångspunkten är att stärka samspelet mellan människa och natur genom att bevara, använda och utveckla landskapets resurser på ett hållbart och ansvarsfullt sätt – i linje med Unescos nya strategi för biosfärområden.

Biosfärområdet är en viktig del i Kristianstads kommuns arbete med att skapa förutsättningar för hållbar företagsutveckling, inte minst när det gäller besöksnäring och lantbruk. Biosfärkontoret kopplar ihop företagare, offentlig sektor och akademi för att främja innovation, kunskapsutveckling och lärande.

De närmaste fem åren stärker vi arbetet med nya satsningar på kunskapsutbyte inom hållbarhet för lokala företag. Biosfärkontoret fortsätter också att främja biologisk mångfald, ekonomi och resurshantering i lantbruket. Samarbetet kring tranhanteringen vid Pulken fortsätter att utvecklas i nära samverkan med berörda aktörer.

Lantbruk i ett livskraftigt odlingslandskap

Lantbruket är en central del av Biosfärområde Kristianstads Vattenrikes landskap. Ett livskraftigt lantbruk som kombinerar produktion med hänsyn till natur och miljö är avgörande för biologisk mångfald, livsmedelsförsörjning och beredskap.

Under perioden 2026–2030 fortsätter Biosfärkontoret att främja biologisk mångfald och nyttodjur i lantbruket, bland annat genom satsningen *Hela Sverige blommar 2.0*. Blommande miljöer i odlingslandskapet gynnar pollinatörer och andra djur och sprider kunskap om åtgärder som fungerar i lantbrukets vardag.

Vi undersöker möjligheten att utveckla modellgårdar med småbiotoper i odlingslandskapet, i samverkan med lantbrukare och andra aktörer. Modellgårdarna kan visa hur biologisk mångfald, produktion och företagande kan förenas i praktiken.

Hållbara lösningar för gäss och tranor

Varje vår rastar tiotusentals tranor i Vattenriket på sin väg från övervintringsområden i södra Europa till häckningsplatser i Skandinavien. När tranorna söker föda på nysådda åkrar kan det orsaka skador på grödor. För att förebygga detta bedrivs sedan många år skadeförebyggande matning vid Utemuseum Pulken.

Tranhanteringen är ett väl etablerat samarbete mellan Biosfärkontoret, Länsstyrelsen Skåne, Kristianstads Lagerhusförening, lantbrukare och Nordöstra Skånes Fågelklubb. Matningen minskar risken för skador på åkrar samtidigt som besökare kan uppleva trandansen på nära håll. I samarbete med ideella föreningar tar tranvårdar emot besökare på plats, berättar om tranorna och landskapet samt visar vägen till andra besöksplatser i Vattenriket.

Arbetet utvecklas i nära samverkan med berörda aktörer och bygger på löpande uppföljning av tranpopulationen och avvägningar mellan naturvård, lantbruk och besöksverksamhet. Ambitionen är att Pulken ska fortsätta fungera som ett "tranornas b&b", till nytta för lantbruket, tranorna och besökarna, och utvecklas som en hållbar besöksdestination.

Tillsammans med lantbrukare, myndigheter, föreningar och andra aktörer undersöker Biosfärkontoret möjligheten att genomföra landskapsbaserade åtgärder för att minska skador från betande gäss. Det kan handla om testplanteringar eller variation i vegetation som samtidigt kan stärka den biologiska mångfalden.

Tranmatning vid Pulken förhindrar skador på nysådda åkrar.

Insådd av blommande marker i odlingslandskapet gynnar pollinatörer och andra djur.

Ekonomi, cirkularitet och resurseffektivitet

Biosfärkontoret arbetar för att öka kunskapen om hur biologisk mångfald och god ekonomi kan förenas i lantbruksföretag, bland annat genom samarbeten kopplade till EU:s naturrestaureringsförordning. Vi deltar även i projektansökningar för att använda avhuggna grönmassor för biogasproduktion, vilket kan öka cirkulariteten och stärka den lokala energiförsörjningen.

Kunskapsspridning kring vattenhushållning och resiliens i lantbruket fortsätter, bland annat genom erfarenheter från *Vattenmöten i Vattenriket* i samverkan med Klimatneutrala Kristianstad 2030 och Hushållningssällskapet i Skåne. Vi avser även att vidareutveckla samarbetet med Hushållningssällskapet, bland annat kring fleråriga grödor.

Lärande nätverk med företag

Ett hållbart näringsliv är en viktig del i utvecklingen av Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. För att stärka företagens och organisationernas möjligheter att bidra till ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet behövs kunskap, dialog och gemensamt lärande.

Under perioden 2026–2030 arbetar Biosfärkontoret tillsammans med andra avdelningar inom kommunledningskontoret med riktade insatser för kompetensutbyte inom hållbarhet. Ett möjligt konkret inslag är en lokal variant av *Kursen – tio lektioner för ett hållbart näringsliv* med exempel från Kristianstads kommun och Vattenriket. Gemensamma träffar och dialogforum ger lokala företagare möjlighet att utbyta erfarenheter, reflektera över sin verksamhet och utforska hur hållbarhetsfrågor kan integreras i affärsprocesser och löpande verksamhet.

Parallellt utvecklas arbetet med blågrön innovation – lösningar som bygger på naturens processer och ekosystemtjänster för att möta samhällsutmaningar som vattenhantering, klimatanpassning, livsmedelsproduktion och cirkulära flöden. Biosfärkontoret medverkar aktivt i nätverk, som Sustainable Business Hubs temagrupp för blågrön innovation, för att ta del av erfarenheter, bygga nätverk och bidra till gemensam utveckling.

Kompetensutbyten kopplas till pågående internkommunala samarbeten, bland annat hållbarhetenhetens arbete med Klimatneutrala Kristianstad 2030 och näringslivs-avdelningens insatser. Genom utbildningar, nätverk, dialogforum och samverkan skapas bättre förutsättningar för ett näringsliv som aktivt bidrar till hållbar utveckling i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike.

Samverkan ger hållbar destinationsutveckling

I Biosfärområde Kristianstads Vattenrike arbetar vi för att bevara, använda och utveckla landskapets resurser på ett hållbart och ansvarsfullt sätt – i linje med den globala *Hangzhoustrategin* för Unescos biosfärprogram.

Biosfärområdet med naturum lockar omkring 250 000 besökare om året och är en viktig del i kommunens utveckling som turistdestination, samt för att uppmuntra och skapa förutsättningar för hållbar naturturism och företagsutveckling.

Områdets drygt 20 besöksplatser och naturum är en resurs för turistiska aktörer. Den 14 mil långa Skåneleden SL6 Vattenriket knyter ihop hälften av områdets besöksplatser och ger nya möjligheter för boendeanläggningar och andra aktörer inom besöksnäringen. Skåneleden, Sydostleden och kanotleder ger möjlighet att uppleva Vattenrikets natur och kulturmiljöer och områdets rika ålfiskearv till fots, på cykel och från vattnet.

Under de kommande fem åren fortsätter Biosfärkontoret att verka för att området ska utvecklas till en hållbar destination genom samarbeten med kommunens turism- och friluftsstrateger, Visit Skåne och andra aktörer.

Att stötta områdets entreprenörer är viktigt för att bidra till hållbara affärsidéer och en naturturism som tar tillvara ekosystemtjänster och lokala värden. Genom att utbilda biosfärambassadörer ökar vi kunskapen om områdets naturvärden och biosfärarbetet hos både naturintresserade och turistentreprenörer.

Golfbanorna bidrar till rekreation och attraktionskraft, samtidigt som de rymmer stora natur- och kulturvärden. Under perioden 2026–2030 stärker vi samverkan med golfklubbarna med fokus på att öka den biologiska mångfalden, förbättra vattenhushållningen och främja en långsiktigt hållbar markförvaltning.

Foto: Par Lindholm

Samhällsutveckling, resiliens och klimatnytta

Biosfärområden ska fungera som modellområden för hållbar samhällsutveckling. Under lång tid har Biosfärkontorets arbete genomsyrats av insatser för klimatet och för att stärka samhällets resiliens. Dessa perspektiv blir alltmer centrala i samhället i stort liksom i vår verksamhet. Att samverka, arbeta långsiktigt och vara aktiv tidigt i olika samhällsprocesser är avgörande för att ta ett helhetsgrepp om dessa komplexa frågor.

Naturbaserade lösningar är ett verktyg i arbetet, där Biosfärkontoret sedan länge ligger i framkant. Några exempel är vårt arbete med restaurering av strandängar och anläggande av våtmarker som fyller flera funktioner. Vi deltar även i lokala och internationella projekt för att utveckla och dela kunskap kring klimatåtgärder och naturbaserade lösningar. Vårt arbete med biologisk mångfald, näringsliv, lärande och lokalt engagemang främjar också resiliens och utvecklar samhället.

Naturbaserade lösningar för ökad resiliens

Naturbaserade lösningar innebär att man utgår från naturens egna processer för att möta olika samhällsutmaningar. Resiliens handlar om ett systems förmåga att stå emot, anpassa och återhämta sig efter störningar. Ett resilient samhälle bygger på friska ekosystem med hög biologisk mångfald och fungerande näringsvävar, vilket samtidigt stärker beredskap och långsiktig hållbarhet. Dessa perspektiv har genomsyrat Biosfärkontorets arbete ända sedan starten.

Några exempel är hur vi arbetat med att bevara och utveckla strandängar och anlägga våtmarker, som både jämnar ut vattenflöden i landskapet och bidrar med många andra ekosystemtjänster. Genom att behålla mer vatten i landskapet kan vi höja resiliensen och klimatanpassa samhället. Under perioden 2026–2030 strävar Biosfärkontoret efter att hitta samarbeten med forskare kring klimatförändringarnas påverkan på strandängar och andra värdefulla livsmiljöer.

Biosfärkontorets arbete omfattar även återvätning av torvmarker, för att minska avgången av växthusgaser, samt plantering av ålgräs och blåstång för att stabilisera botten, minska erosion och skapa viktiga livsmiljöer i havet.

Under perioden 2026–2030 fortsätter Biosfärkontoret att minska utsläppen av järn och aluminium från invallad mark i kommunen. I samarbete med forskare följer vi upp och sprider kunskap om våtmarksanläggningen vid Fredriksdalsviken. Den kan också inspirera till fler anläggningar för att minska påverkan av järn och aluminium från invallade marker till Helge å.

Biosfärkontoret ingår i Interregprojektet *Supported by Nature* där vi på flera sätt använder och sprider kunskap om naturbaserade lösningar. Vi skapar livsmiljöer för vattenlevande organismer i Åhus hamn, anlägger stenrev i havet vid Åhus samt gör klimatanpassade åtgärder för örtingens fortplantning i Mjöån.

I näringsrika sjöar kan fosfor läcka från djuphålor vid syrefria förhållanden och leda till bland annat skadliga algbloomingar. Vi avser att utforska möjligheten att använda naturbaserade lösningar för att avlägsna fosfor från Råbelövssjöns djupområden.

En viktig del av arbetet är att visa sambanden mellan biologisk mångfald, ekosystemtjänster, vattenhushållning, klimatanpassning och resiliens. Genom kunskapshöjande insatser, naturbaserade lösningar och ett helhetsperspektiv på landskapet kan vi stärka både människans och naturens motståndskraft.

Foto: Patrik Olofsson/N

Torrare vårar gör det svårt för vadare att hitta mat hela häckningssäsongen. Att hålla kvar vattnet på ängarna är en lösning.

Plantering av ålgräs, blåstång och etablering av stenrev skapar viktiga livsmiljöer i havet.

Foto: Patrik Olofsson/N

Våtmarksanläggningen i Fredriksdalsviken fångar upp järn och aluminium.

Vi värnar blågröna värden i stadsutvecklingen

Biosfärområden fungerar som modellområden för hållbar samhällsutveckling. Stadsutveckling och planarbete är angelägna delar i Biosfärkontorets arbete. Att ta vara på och utveckla tätortsnära natur, stärka ekosystemtjänster och mildra effekterna av klimatförändringar vid nybyggnationer bidrar till hållbarhet och livskvalitet.

EU:s naturrestaureringsförordning och FN:s Kunming–Montreal-ramverk ställer krav på att ekosystem ska återställas och stärkas, även i urbana miljöer. Under perioden 2026–2030 avser vi att arbeta för att dessa riktlinjer integreras i kommunens planprocesser.

I praktiken innebär detta att naturvärden, grönsstruktur och ekosystemtjänster får en tydligare roll i planering och markanvändning. Vi kommer att verka för att öka andelen grön och blå struktur i detaljplaner, som parker, regnbäddar och gröna gårdar, skapa gröna korridorer mellan stadens grönområden och omgivande natur, samt återställa våtmarker och dagvattenmiljöer för ökad biologisk mångfald och bättre hantering av skyfall.

Biosfärkontoret deltar tidigt i den kommunala samhällsbyggnadsprocessen, bidrar med ekologisk kompetens och lyfter landskapsperspektivet med syftet att skydda, bevara och utveckla. Arbetet omfattar översiktsplaner, detaljplaner och projekt som *Stadsutveckling Näsby*, centrumutvecklingen och planeringen av skyddsvallar och Tivoliplatsen.

Framöver verkar vi för att kompensationsåtgärder ska bli en naturlig del i stadsplaneringen och tar fram förslag på hur dessa kan utformas för att stärka naturvärden och ekosystemtjänster i tätorter.

Klimatnytta genom lokala insatser

Att begränsa och hantera klimatförändringar är avgörande för ett hållbart samhälle. Biosfärkontoret arbetar med lokala lösningar på globala utmaningar.

I arbetet ingår bland annat att öka antalet träd i landskapet och att främja biogasproduktion av grönmassa. En viktig del av arbetet är samverkan, inte minst med kommunens hållbarhetsenhet. Klimatneutrala Kristianstad 2030 är en satsning inom innovationsprogrammet *Viable Cities* för att accelerera klimatomställningen. Genom projekt som *Gården i centrum* och *Kommunala verktyg för ökad lokal kolinlagring* utvecklas åtgärder som ökar kolinlagringen och hanterar målkonflikter i kommunen.

Klimatåtgärder i landskapet handlar om att hantera både överskott och brist på vatten, minska ytavrinning och återvåta dränerade torvmarker. Under torrare perioder ska vattnet hållas kvar en längre period medan det vid blötare perioder ska finnas svämplan som kan hantera vattenmängden. Våtmarker i produktionsskogar högt upp i vattendragen är även viktiga för att skapa grundvatten och minska risken för skogsbrand. I jordbrukslandskapet kan cirkulära system göra det möjligt att använda dräneringsvatten som bevattning under torrare perioder.

Dränerade torvmarker bryts ned i kontakt med syre och avger stora mängder koldioxid. Genom att höja vattennivån till marknivå kan markerna åter bli syrefria vilket minskar utsläppet av växthusgaser. Biosfärkontoret samordnar även Interreg-projektet *Land4Climate* för klimatanpassning och återvåtning av torvmarker till 2027 med 16 aktörer i Sverige och Danmark. Syftet är att återvåta mer, utveckla lösningar med flera funktioner samt utbyta kunskap mellan deltagare och externa aktörer.

Återvåtning av torvmarker på Fjällmossen är ett exempel på en åtgärd för att minska utsläpp av växthusgaser.

I projektet Land4Climate utbyter aktörer i Sverige och Danmark erfarenheter kring återvåtning av torvmarker.

Handlingsprogram 2026–2030

Detta handlingsprogram beskriver Biosfärområde Kristianstads Vattenrikes prioriterade områden. I världen finns 784 biosfärområden utnämnda av FN-organet Unesco, varav åtta i Sverige. De fungerar som modellområden för hållbar utveckling genom att skapa, testa och sprida goda exempel på konkreta insatser med lokal och global betydelse.

Arbetet bygger på samverkan med kommunala verksamheter, myndigheter, forskare, föreningar, företag och markägare. Tillsammans utvecklar vi lösningar för att bevara och använda landskapets resurser på ett långsiktigt hållbart sätt. Genom att göra naturen lättillgänglig skapar vi delaktighet och engagemang.

Handlingsprogrammet utgår från Unescos riktlinjer, *Hangzhoustrategin*, Agenda 2030, de nationella miljö- och friluftsmålen samt Kristianstads kommuns Vision 2030 och strategi för hållbar utveckling.

Under 2026–2030 fortsätter vi att arbeta med naturvård utifrån ett landskapsperspektiv, baserat på forskning, inventeringar och uppföljning, i nära samverkan med många olika aktörer. Det globala *Kunming-Montreal-ramverket* och *Sveriges strategi för biologisk mångfald* anger riktningen framåt.

Naturum Vattenriket fortsätter att utvecklas som mötesplats och skyltfönster för verksamheten. I landskapet lockar drygt 20 besöksplatser med information, spångade leder och fågeltorn. Internationellt samarbete, forskning och ungas delaktighet är centrala fokus.

Biosfärområdet är en viktig del i Kristianstads kommuns arbete med företagsutveckling, särskilt inom besöksnäring och lantbruk. De kommande åren stärks detta genom kunskapsutbyte och samarbete för ökad biologisk mångfald, hållbar resurshantering och utveckling av tranthanteringen vid Pulken.

Klimatinsatser och naturbaserade lösningar genomsyrar arbetet sedan länge. Vi verkar tidigt i samhällsprocesser och deltar i lokala och internationella projekt för att utveckla och dela kunskap. Tillsammans skapar vi ett levande landskap där människa och natur utvecklas i balans.

Läs mer och se kontaktuppgifter på hemsidan
vattenriket.kristianstad.se

Kristianstads
kommun